ZONDER FILTER

Nog steeds de beste keuze

Filters voor landschapsfotografie

Door de mogelijkheden van beeldbewerkingsprogramma's is de populariteit van filters verminderd. Toch blijven filters in een aantal situaties de beste keuze. Wat kunnen filters betekenen voor jouw landschapsfoto's?

Landschapsfotografie is een populair genre. Dat is waarschijnlijk omdat het genre ook erg toegankelijk is. Misschien denk je dat het de populariteit ook te danken heeft aan z'n eenvoud, maar dat ligt toch net even anders.

In tegenstelling tot een studiofotograaf, is een landschapsfotograaf overgeleverd aan de elementen als het gaat om zijn lichtsituatie. Een landschapsfotograaf moet werken met wat hem wordt aangereikt. Het licht is veranderlijk: zijlicht, licht van achteren, zonsopkomst, zonsondergang, hard licht, zacht licht, fel licht en diffuus licht. Iedere lichtsoort vraagt om zijn eigen aanpak en techniek. Voeg hier nog wat variabelen aan toe, zoals wolkenlucht, seizoenen en de positie van de zon, en je begrijpt dat landschapsfotografen aan veel invloeden worden blootgesteld. Om het verhaal dat je wilt vertellen te vertalen naar een foto, moet je als landschapsfotograaf leren wat je camera ziet.

Dan komt het probleem dat wij iets anders zien dan onze camera: onze ogen zijn namelijk veel beter. Binnen een fractie van een seconde kunnen onze ogen aan een lichtsituatie wennen en zich daarop aanpassen voor een gebalanceerd beeld. In veel situaties is het eenvoudigweg niet mogelijk om in één foto alle informatie te registreren je die met je ogen wel ziet. Veelvoorkomende problemen zijn bijvoorbeeld een uitgebeten lucht, of een zwak contrast. Je hoeft echter niet direct aan de slag te gaan met bewerkingsoftware en uren achter je computer door te brengen. Er zijn ook filters waarmee je in één keer een goede foto maakt.

MET FILTER

Transformeren

Een lange sluitertijd gebruiken, maar zonder een overbelicht resultaat: dat is mogelijk met een grijsfilter voor de lens, wat resulteert in een sfeervol beeld zoals deze.

Het licht onder controle

We beginnen met drie basisfilters: wat doen ze en wanneer gebruik je ze?

Bekijk de gemiddelde vakantiefolder en veel foto's zullen zonder twijfel geschoten zijn met een filter.

Volgens puristen is het gebruik van filters een vorm van valsspelen, omdat je iets toevoegt aan een beeld dat er in de daadwerkelijke situatie niet was. Het lijkt een redelijk argument, omdat je als landschapsfotograaf baat hebt bij je geloofwaardigheid en je goede reputatie daarvan afhankelijk is. Kleurenfilters voegen inderdaad een kleur toe die in het echt niet aanwezig was. Maar tegenwoordig beperken de meeste fotografen zich tot het gebruik van filters die enkel het licht beïnvloeden.

Dankzij bewerkingssoftware kunnen we met een druk op de knop zo goed als alles in onze foto's veranderen. We voegen kleur toe, combineren meerdere foto's, of voegen achteraf een filtereffect toe. Het aloude adagium 'in een keer goed gefotografeerd blijft het beste', blijft echter gelden, zo stelt Lee Pengelly, de maker van alle foto's in dit artikel. "Hiermee bedoel ik dat ik enkel gebruik wat mij wordt gegeven - het licht, de instellingen van de camera en de mogelijkheden die filters mij bieden. Zo zoek ik naar het beeld dat mijn ogen registreren. Daarbij houd ik vast aan de onbeschreven regel dat een foto die je maakt met een filter is mislukt zodra je meteen kunt zien dat er een filter is gebruikt. Filters waarmee je het licht stuurt zijn heel goed bruikbaar, want deze regel heeft er geen vat op."

"Er zijn drie belangrijke soorten filters die het licht beïnvloeden: het polarisatiefilter, het grijsfilter (of Neutral Density; ND) en het grijs-verloopfilter (of graduated ND, of kortweg grad). Deze filters voegen geen kleur toe, ze houden enkel een bepaalde mate van

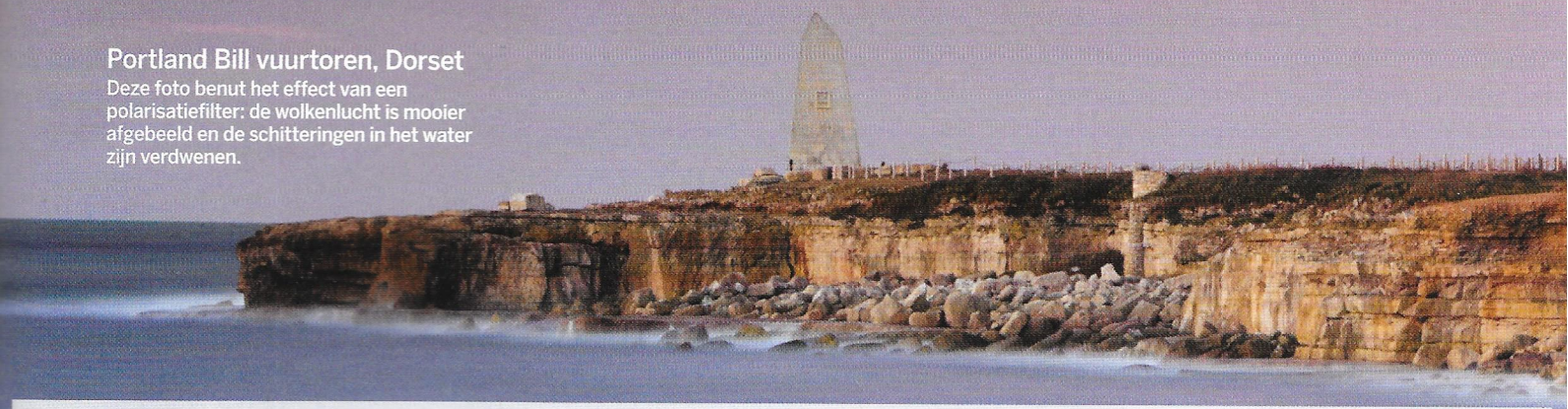

Portland Bill vuurtoren, Dorset
Deze foto benut het effect van een polarisatiefilter: de wolkenlucht is mooier afgebeeld en de schitteringen in het water zijn verdwenen.

De drie belangrijkste filters

Polarisatiefilter

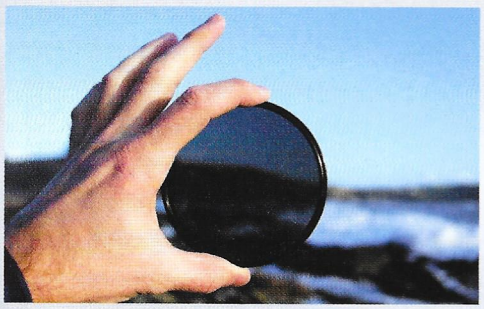

Prijs: vanaf ca. 50 euro (bijv. het merk B+W)
Web: www.cameranu.nl

Het polarisatiefilter is verkrijgbaar in een lineaire en circulaire variant. Tegenwoordig koop je meestal een circulair type. Die is ontworpen voor camera's die het licht meten door de lens en autofocus gebruiken. Ze zijn verkrijgbaar als voorschroeffilter, zoals op de foto hierboven, of als vierkant, in combinatie met een houder. Beide werken hetzelfde, maar ronde filters zijn veelzijdiger omdat je ze vóór andere filters kunt inzetten. Ideale werkwijze: met de zon op 90 graden ten opzichte van je standpunt.

Grijsverloopfilter

Prijs: vanaf ca. 20 euro (Cokin)
Web: www.cameranu.nl

Een grijsverloopfilter helpt je bij het vinden van een goede balans tussen de heldere hemel en een donker landschap - het verduistert de bovenste helft van je beeld, en laat de onderste helft ongemoeid. Ze zijn verkrijgbaar in verschillende intensiteiten, gemeten in dichtheid. 0.3 is gelijk aan 1 stop, 0.6 is 2 stops en 0.9 is 3 stops. De filters kleuren het beeld niet, ze houden enkel licht tegen. Verkrijgbaar in een hard of zacht verloop.

Grijsfilter

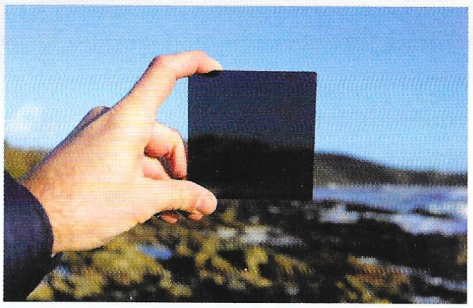

Prijs: vanaf ca. 20 euro (Cokin)
Web: www.cameranu.nl

In tegenstelling tot het verloopfilter is dit filter helemaal egaal. Het filter laat je langere sluitertijden gebruiken, voor creatieve resultaten. Grijs staat voor neutraal: enkel de hoeveelheid licht wordt beïnvloed en de kleur blijft ongemoeid. Ze zijn verkrijgbaar in verschillende dichtheden en gemaakt van hars of glas. Professionele glazen exemplaren zijn de beste en meest betrouwbare keuze, al doen extreme vertekeningen zich voor bij heel lange sluitertijden.

Alle afbeeldingen © Lee Pengelly

licht tegen. Zo beïnvloeden ze de foto om tot een beeld te komen zoals wij 'm zien."

Na een zoektocht door de catalogus van een camera-winkel voelt het al snel alsof er meer onduidelijk is over filters, dan daarvoor. Er zijn zoveel filters, merken en vooral maten. Laten we beginnen bij het begin: er zijn twee vormen filters: de ene is rond en heeft een schroef-draad om 'm op je lens te schroeven, de andere is vierkant. Die laat je in een houder zakken die je aan je lens bevestigt. Met name polarisatiefilters en grijsfilters zijn rond. Let bij aankoop dat de filtermaat overeenkomt met de voorkant van je lens.

Voor de vierkante filters gebruik je de houder die je op de voorkant van je lens schroeft. De houder kun je vervolgens naar eigen inzicht kantelen, of recht afstellen. Er zijn houders die plek hebben voor meerdere filters, zodat je ze kunt combineren.

MET FILTER

ZONDER FILTER

Filtergebruik

Ondanks dat softwarefilters eenvoudig toepasbaar zijn, zijn fysieke filters niet overbodig.

Belichting balanceren
Een grijsverloopfilter maakt één helft van het beeld donkerder en slaat zo een brug tussen twee belichtingssituaties in een beeld die normaliter niet te verenigen zouden zijn.

Kleurverzadiging
Een polarisatiefilter elimineert schitteringen op water of glimmende oppervlakken om zo de verzadiging te verbeteren.

Sluitertijd verlengen
Met een grijsfilter houd je een bepaalde hoeveelheid licht buiten, zodat je de sluitertijd kunt verlengen zonder risico op overbelichting. Zo kun je bewegingen onscherp en creatief weergeven.

Reflecties verwijderen
Een polarisatiefilter verwijdert reflecties, bijvoorbeeld van een glazen oppervlak, maar veelal wordt het ingezet om schitteringen op het water te elimineren.

Creatief
Filters vergroten je creatieve mogelijkheden: bedenk van tevoren hoe een filter je beeld zal beïnvloeden, en kies voor een verbetering van het contrast of het introduceren van bewegings-onscherpte.

Zo werkt een polarisatiefilter

Ontdek hoe dit eenvoudige middel je fotografie kan helpen.

Licht van de zon verspreidt zich in een golfbeweging: op en neer en naar de zijkanten. Wanneer licht weerkaatst vanaf een voorwerp bepaalt de kleur van het voorwerp de golflengte van het licht. Een blauw voorwerp is blauw omdat de blauwe golflengte van het licht weerkaatst. De rest van het spectrum wordt geabsorbeerd. Wanneer het weerkaatste licht in slechts één richting beweegt, dan zorgt dat voor schitteringen en reduceert het de kleurweergave van het onderwerp. Een polarisatiefilter verwijdert deze schitteringen door het zonlicht dat vanuit een bepaalde hoek de lens in schijnt er uit te filteren, waardoor de kleurweergave hersteld wordt. Tijdens het gebruik van een filter zul je even moeten draaien terwijl je door de zoeker kijkt om het filter juist af te stellen. Het is echter wel zo dat je, omdat je licht uit een bepaalde richting tegenhoudt, een beetje licht tegenhoudt. Dat heeft gevolgen voor de lichtmeting en wellicht moet je je instelling bijstellen.

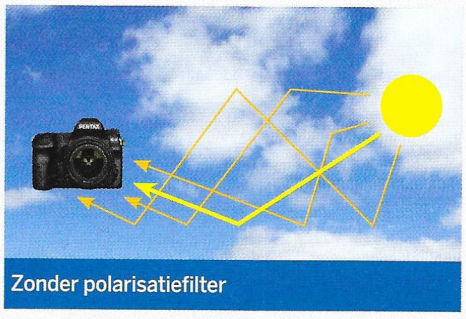

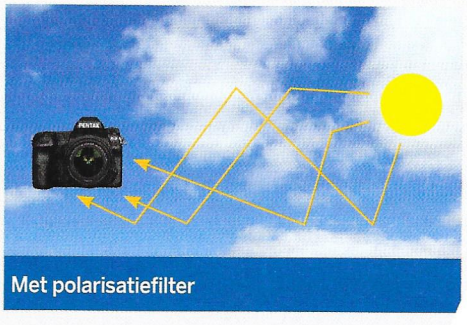

Een polarisatiefilter werkt het beste wanneer je in een hoek van 90 graden ten opzichte van de zon fotografeert.

Verbeter je kleuren, gebruik een pola

Ontdek hoe een polarisatiefilter glinsteringen tegengaat en zo je kleurweergave verbetert.

Ondanks de veelheid aan beschikbare filters en de eindeloze reeks bewerkingsopties is er niets dat kan tippen aan de eenvoud en het resultaat van een doodgewoon polarisatiefilter. Het filter pakt namelijk het licht aan voordat het de sensor bereikt. Ja, er zijn softwaremogelijkheden die soortgelijke correcties en verbeteringen bieden en het effect van een polarisatiefilter imiteren, maar die werken altijd met beeldinformatie waarover de fotograaf niet tevreden is. Waarom zou hij anders nabewerken? Het voordeel van een filter blijft dat je de foto zo goed mogelijk maakt, en in één keer.

Er zijn drie soorten polarisatiefilters beschikbaar. De eerste is in de vorm van een vel: knip 'm uit en houd 'm voor de lens. Je kunt 'm ook knippen in de maat van je filterhouder. Hiervan is ook een steviger

vorm te koop, die al op maat gemaakt is voor je houder. De meest voorkomende soort is echter een ronde filter van glas. Deze schroef je op je lens of schuif je in een houder. Het effect van het filter moet je afstellen door het filter te draaien, terwijl je kijkt naar het resultaat in de zoeker of op het scherm. Het effect is duidelijk te herkennen als je het filter even voor je oog houdt en draait.

Een belangrijke bijkomstigheid is dat een polarisatiefilter 1,5 à 2 stops licht tegenhoudt, dus in je belichtingsinstelling moet je hierin compenseren - de sluitertijd moet langer, of de ISO omhoog. De werking van dit filter is op z'n best als je fotografeert in een hoek van 90 graden ten opzichte van de zon. Of je dat voordeel hebt hangt natuurlijk sterk af van de situatie. Er treedt overpolarisatie op bij brandpuntsafstanden van 28mm en korter. De hemel wordt dan snel een donkere massa. Wanneer je lenzen in combinatie met een polarisatiefilter inzet, kan het zijn dat er wat vignettering optreedt in de hoeken. De kans hierop is het kleinst met een dun, circulair polarisatiefilter.

Door de terugval van 1,5 á 2 stops is een polarisatiefilter ook inzetbaar als grijsfilter.

Wembury bay, Devon
Hier is een polarisatiefilter gebruikt bij een ruige zee. De golven worden grotendeels verwacht, waardoor de foto prettiger is om naar te kijken.

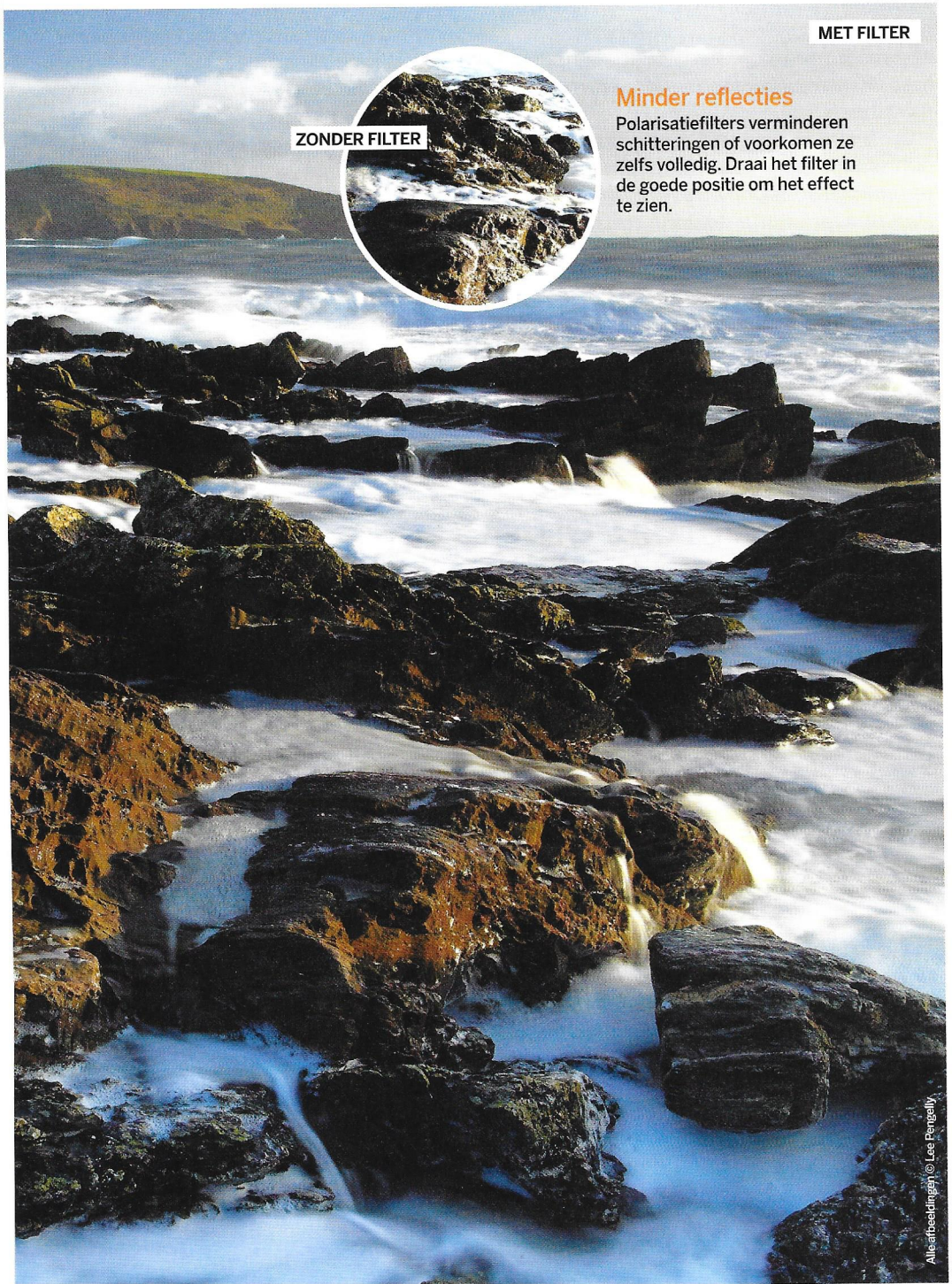

Minder reflecties
Polarisatiefilters verminderen schitteringen of voorkomen ze zelfs volledig. Draai het filter in de goede positie om het effect te zien.

Alle afbeeldingen © Lee Pengelly

Betere verzadiging

Hoe verbeter je de verzadiging van je foto met hulp van een polarisatiefilter.

Een blik in een reisbrochure toont je diepblauwe luchten, hagelwitte stranden, felgekleurde bloemen en kleurrijke kleren die van de pagina af lijken te spatten. De truc? Een polarisatiefilter. Het is namelijk lastig om een soortgelijk effect te bereiken met de schuifregelaars voor de verzadiging in bewerkingssoftware.
Een polarisatiefilter zorgt ervoor dat je zoveel mogelijk kleur registreert, méér dan je zonder filter zou registreren. Dat is de reden dat onderwerpen er krachtiger uitzien. Daarom is landschapsfotografie zo'n mooi genre om dit filter te gebruiken.
Neem bijvoorbeeld een compositie met een bos. Zelfs op een bewolkte dag doet een polarisatiefilter wonderen. De kleuren in het gebladerte krijgen een oppepper, wat ideaal is voor herfstkleuren. Wolken steken af tegen een blauwe achtergrond. Maar ook close-ups van bloemen profiteren van het effect. Het gevaar bestaat dat je filter te hevig verzadigt. Met de zon aan één kant van het beeld kan het zijn dat de andere kant van het beeld opvallend veel donkerder is. Een zacht grijsverloopfilter combineren met het polarisatiefilter is dan de beste aanpak.

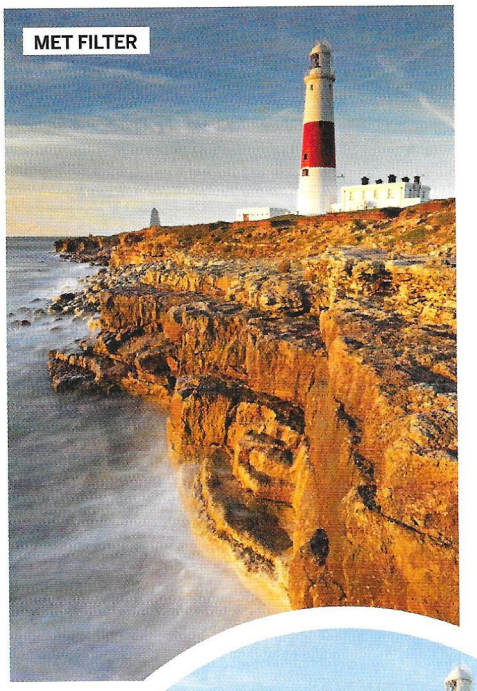

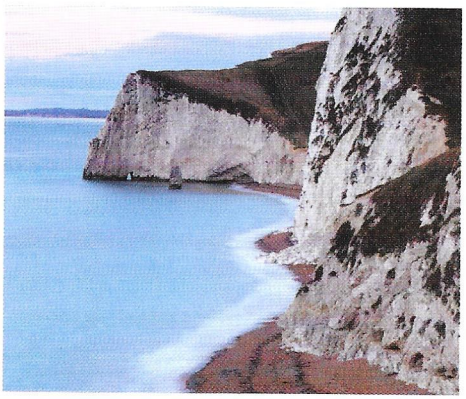

Zo maak je water zacht

Werk met een grijsfilter, verleng de sluitertijd en verbeter je waterpartijen in je foto.

Een van de meest geschikte onderwerpen om een grijsfilter op los te laten is stromend water. Het geeft water een interessante, andere uitstraling. Je kunt water natuurlijk bevriezen met een snelle sluitertijd. Als je ook een polarisatiefilter gebruikt om de schitteringen te verwijderen kan een grijsfilter je een sluitertijd bieden van seconden, wat beweging in het water uitvlakt tot een witte, mistige massa (afhankelijk van hoeveel beweging er in het water zit). De vuistregel is dat je tot vier seconden nog altijd iets van definitie in het water behoudt, terwijl alles van vier seconden tot ongeveer een halve minuut het water doet veranderen in een witte, wollige massa. Na een sluitertijd van een minuut ontstaat een mistig, effen effect. Tot een sluitertijd van 30 seconden kan de camera door het filter heen een aardige lichtmeting uitvoeren. Alles daarna moet je zelf uitrekenen. Verdubbel dan de sluitertijd per stop en gebruik de Bulb-modus. Deze techniek vraagt om het gebruik van een kleine diafragmaopening, evenals een statief.

Lange sluitertijden dankzij grijsfilters

Bewegingsonscherpte levert sfeervolle beelden op en dankzij grijsfilters kun je overbelichte resultaten voorkomen.

Laten we vooral niet vergeten dat fotografie een creatief proces is. Je registreert de wereld om de heen, maar je registreert hem bovenal zoals jij hem ziet. Zo vertaal je een persoonlijke visie van de wereld om je heen in een foto. Met software voorhanden ligt verleiding op de loer om allerhande montages in elkaar te knutselen. Natuurlijk is daar niets mis mee, maar weten hoe je een foto maakt is en blijft een nobele taak en een blijk van vakmanschap. Een creatief proces waarbij je van tevoren beslissingen maakt over het uiteindelijke resultaat heeft de voorkeur boven achteraf roeien met de riemen die je hebt.

Een landschapsfoto biedt maar weinig extra technische mogelijkheden voor de fotograaf, vergeleken met fotografie die zich in de studio afspeelt, waar je licht en beeldeffecten tot je eigen beschikking hebt. Een landschap geeft jou iets, en daarmee moet je het doen. Met filters kun je die visuele regels een beetje buigen.

Een van die filters is het grijsfilter, dat ook vaak ND-filter wordt genoemd. ND staat voor Neutral Density, of neutrale dichtheid. Een grijsfilter is neutraal van kleur en kleurt het licht dus niet, maar houdt enkel een bepaalde mate van licht tegen. Dat noem je de dichtheid van een filter, welke wordt gemeten in stops. Grijsfilters zijn verkrijgbaar van 0.3 stop tot wel 10 stops. De meeste filters zijn gemaakt van hars, maar glazen exemplaren zijn ook verkrijgbaar en zijn kwalitatief beter. Glazen varianten zijn minder onderhevig aan kleurvertekening. Deze filters zijn ook te combineren met polarisatiefilters.

Met een grijsfilter kun je de sluitertijd verlengen. Met een lange sluitertijd zonder het risico op overbelichting heb je een creatief middel tot je beschikking. Watervallen, verkeersstromen en voorbijgangers veranderen in een abstracte massa. Voorbeeld: je fotografeert met een diafragma van 5.6 en dat wil je graag zo houden. Je wilt de sluitertijd wel verlengen maar het licht is te sterk. Een grijsfilter is dan de oplossing. Bovendien vermindert hard licht de verzadiging, en met een grijsfilter verhoog je die weer.

> "Je vertaalt je eigen visie van de wereld om jou heen in een foto"

Man O War Bay, Dorset ▸
Een prima compositie, maar het water is wat ruig en rommelig, met een 3-stop 0.9 grijsfilter bereikte Lee Pengelly een aangenamer resultaat.

Werken met de Big Stopper

Kies voor extreem en verleng je belichtingstijd met tien stops.

In de laatste jaren zijn er een aantal fabrikanten een 10x grijsfilter gaan aanbieden. De fabrikant Lee noemde 'm de Big Stopper, en die naam is door veel fotografen geadopteerd voor dit extreme filter.
Het filter vertoont nog het meeste overeenkomst met het kijkglas in een laskap: pikzwart. Doordat hij zoveel licht tegenhoudt, kun je werken met extreem lange sluitertijden: een sluitertijd van een seconde mag je met de Big Stopper verlengen tot 16 minuten. Nu kun je foto's die je anders alleen bij schemer kon maken, zoals een klotsende branding die verandert in een melkachtige witte mist, ineens ook gewoon overdag schieten. Het werken met dit filter vraagt om wat oefening. Je lichtmeting werkt natuurlijk niet meer met zo'n filter voor je lens. Je moet scherpstellen en de compositie bepalen voordat je het filter monteert en ook zelf de belichtingstijd berekenen, of door proberen tot de goede instellingen komen. Een blauwzweem steekt snel de kop op, maar dit is eenvoudig te verhelpen met een bewerking achteraf van de witbalans (of kiezen voor een witbalans van circa 8500K).
Een lichtlek kan ook lastig zijn, dus dek je zoeker af tijdens je lange belichting.

Alle afbeeldingen © Lee Pengelly

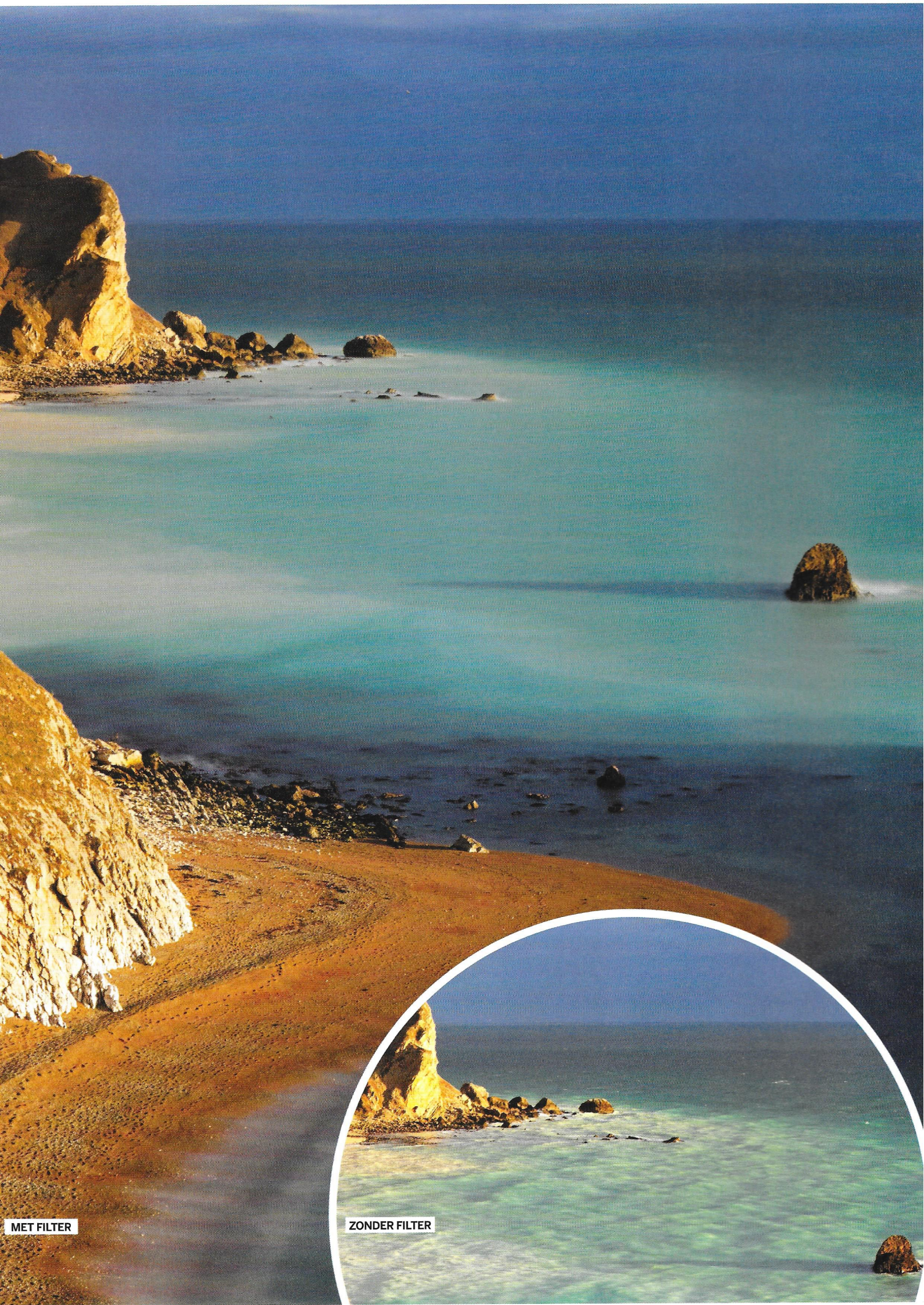
MET FILTER
ZONDER FILTER

Verloopfilters gebruiken: stap voor stap

De juiste werkwijze voor het toepassen van verloopfilters.

Neem de meting
Om er zeker van te zijn dat je de juiste belichtingsinstellingen neemt en de juiste filtersterkte kiest neem je twee keer een lichtmeting. Meet eerst het donkere deel en vervolgens de lucht. Bereken het verschil in stops.

Kies een verloopsterkte
Bepaal welke filtersterkte je moet gebruiken. Een verschil van twee stops vraagt bijvoorbeeld om een verloop van 0.6. Een te sterk verloop resulteert in een onrealistisch resultaat.

Monteer het filter
Neem een hard of zacht verloop, afhankelijk van je horizonbeeld. Met de camera op statief schakel je over op Live View en plaats je de verloopgrens op de juiste plek in je beeld.

Controleer het histogram
Met het filter in positie krijg je een betere weergave van de middentonen en minder kans op uitgebeten hooglichten. Blijf het histogram controleren om te zien of je nieuwe belichtingssituatie inderdaad is verbeterd.

Nooit meer een uitgebeten lucht

Ontdek hoe je met verloopfilters eenvoudig details behoudt in een beeld met een lastige lichtsituatie.

Hoe vaak heb je niet teleurgesteld op je schermpje gekeken na een snelle snapshot van een landschap. De lucht is uitgebeten, of de voorgrond is dichtgelopen. In tegenstelling tot je ogen, die een bereik hebben van ongeveer 24 stops, kan je camera niet terugvallen op zo'n breed spectrum van lichtregistratie. Hier komt een verloopfilter van pas.

Een verloopfilter overbrugt helder licht en donkere onderwerpen, door de belichting uit te balanceren. Verloopfilters zijn er in twee soorten: ronde exemplaren die je op je camera schroeft en vierkante die je in een houder schuift. Beide werken in principe hetzelfde, maar ronde exemplaren zijn minder flexibel. Wil je de verloopgrens in je beeld verleggen, dan moet je bij een circulair filter de hele camera bewegen, waarbij je in een los systeem het filter onafhankelijk van de lens naar boven en beneden kunt verschuiven.

Het verloop van de filters verschilt in hevigheid, van 0.3 naar 1 stop, van 0.6 naar 2 stops en van 0.9 naar 3 stops, gemeten in dichtheid. Ze beïnvloeden de kleur van de foto niet. Pas op met goedkope exemplaren, want daar is snel kans op kleurzweem. Je hebt bovendien de keuze tussen verschillende soorten van verloop: hard of zacht. Het is afhankelijk van het onderwerp welk verloop je kiest. Een hard verloop is geschikt voor een duidelijke overgang van helder naar donker: een zeegezicht of heidelandschap, bijvoorbeeld. Bij een verstoorde horizon, zoals bij bossen en gebouwen, kies je beter voor een zacht verloop.

De techniek voor het kiezen en gebruiken van verloopfilters vraagt om twee lichtmetingen van één beeld. Een voor het land (donker) en een voor de lucht (helder). Kies je diafragma (wij nemen f16) en we meten de lucht (1/8s) en vervolgens meten we het licht van het land (1s). De twee sluitertijden verschillen drie stops, waaruit volgt dat een filter met een 0.9 verloop dit niveauverschil kan overbruggen. In de uiteindelijke foto volgen we de sluitertijd voor het land, die van 1 seconde.

Je kunt verloopfilters combineren, mocht de setting daarom vragen. Ook kun je ze omdraaien, bijvoorbeeld bij een felwit of geel bloemenveld, waarbij de bloemen feller zijn dan de lucht.

Kimmeridge Bay, Dorset
De lucht was twee stops helderder dan de voorgrond. Met een hard verloopfilter met een 0.6 dichtheid vond ik de juiste balans.

MET FILTER

ZONDER FILTER

Beweging in de wolken

Ontdek hoe je beweging suggereert in je foto's met wolkenpartijen.

Je kunt verloopfilters je gebruiken in combinatie met andere filters. Werk met een vooropgezet plan en een idee van het resultaat. Oefen veel om de kenmerken van je filters te leren kennen. We werken met lange sluitertijden om een effect te bereiken dat we niet met het oog kunnen waarnemen.

Beweging in de wolken registreren is een lastige klus: je moet de juiste techniek toepassen en onder de goede omstandigheden. Het moet waaien en idealiter heb je de wind precies mee of tegen. Plaats je statief zo laag mogelijk, met de poten helemaal uiteen. Je wilt absoluut voorkomen dat je camera beweegt in de wind. Met twee verloopfilters op elkaar, de een ondersteboven, krijg je hetzelfde effect als met een standaard grijsfilter. Voeg een polarisatiefilter toe en je kunt werken met lange sluitertijden van enkele seconden.